

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER

[REDACTED]
előadó alkotmánybíró

Iktatószám: XX-AJFO/ID/283//2022./5
Hivatkozási szám: III/1271-2/2022.

Alkotmánybíróság

Budapest
Donáti u. 35-45.
1015

Tárgy: Válasz az Alkotmánybíróság III/1271-2/2022. ügyszámú megkeresésére (bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránti gyorsított per, nyilvános tárgyalás megtiltása) vonatkozóan

Tisztelt [REDACTED]

Köszönettel megkaptam megkeresését és annak mellékletét képező végzését a III/1271-2/2022. ügyszámú bírói kezdeményezés (egyedi normakontroll eljárás) ügyében, amelyben kéri az Igazságügyi Minisztérium álláspontját az indítványban foglaltakkal kapcsolatban. Az alkotmánybíróági végzést áttekintettem, amelynek alapján a megkeresésére vonatkozóan az alábbiakról tájékoztatom.

I. Az indítvány vizsgált tartalma

A Fővárosi Törvényszék bírása az előtte folyamatban lévő perben az eljárás felfüggesztése mellett – az *Alkotmánybíróságról* szóló 2011. évi CLI. törvény 25. § (1) bekezdése alapján – egyedi normakontroll eljárást kezdeményezett, amelyben a *bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perről* szóló 2020. évi LXX. törvény (a továbbiakban: Gyptv.) 11. § (5) bekezdése megsemmisítését, továbbá jelen perben való alkalmazásának kizárását kéri az Alkotmánybíróságtól.

A Fővárosi Törvényszék bírásának végzése szerint a felperes a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránt indított gyorsított pert. Figyelemmel arra, hogy a perben okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyítást nem kell lefolytatni, ezért a Gyptv. 11. § (4)-(5) bekezdései alapján jár el a bíróság, amely szerint a bíróságnak tárgyaláson kívül kell meghoznia az ítéletét. Az eljáró bíró álláspontja szerint a sérelmezett jogszabályi rendelkezés az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésén alapuló nyilvános tárgyaláshoz való jogot sérti. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése ugyanis kimondja: „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított,*

független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.”

A végzés szerint, sem a jogszabályból, sem a hozzá fűzött indokolásból nem állapítható meg a rendelkezés célja, vélhetően az eljárás időszerűsége, hatékonysága érdekében írhatta elő a jogalkotó a tárgyalás mellőzését. A Fővárosi Törvényszék álláspontja szerint az Alaptörvény azonban egymás mellett írja elő a nyilvános tárgyalás és az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményét, így vélhetőleg egyik szempont sem érvényesülhet a másik rovására.

II. Szakmai álláspont

II. 1. A tisztességes eljáráshoz való jog

Az Alaptörvény az igazságszolgáltatáshoz való jog körében a nemzetközi emberi jogi dokumentumokat követve fogalmazza meg a bírósághoz fordulás jogát, illetve a tisztességes eljáráshoz való jogot. Az **Alaptörvény XXVIII. cikke az igazságszolgáltatással összefüggő jogok átfogó rendszerét adja**. E cikk a bírósági eljárás olyan alkotmányos garanciáit biztosítja, mint a tisztességes eljáráshoz való jog, a fair eljárás elve, a bírósághoz fordulás joga, a védelemhez való jog, a fegyverek egyenlősége, a *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elve, az ártatlanság védelme vagy a jogorvoslathoz való jog, amelyek aztán további részjogosítványokra bonthatóak. Mindezek közül talán a legátfogóbb jognak a tisztességes eljáráshoz való jog tekinthető, amelynek nemzetközi irodalma is igen jelentős, hiszen számos emberi jogi egyezményben szerepel, úgy, mint az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikke, vagy a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya.

Hazánkban a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatos alkotmányos szabályozást az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése tartalmazza, amelynek értelmében mindenkít megillet annak a joga, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el. A XXVIII. cikk alapján tehát az igazságosság helyett a hatályos szabályozásban a tisztességes eljárás követelménye érvényesül. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a tisztességes eljárás (*fair trial*) olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes. {3411/2021. (X. 15.) AB végzés, Indokolás [22]}

Ez azt jelenti, hogy a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelme akkor állapítható meg, ha a lefolytatott eljárás egészében nem felelt meg a tisztességes tárgyalás követelményeinek. Egyes eljárási hibák önmagukban nem feltétlen vezetnek az eljárás „tisztességtelenségére”. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint ezért **egy eljárás tisztességességét mindig esetről esetre lehet csak megítélni, a konkrét ügy körülményeinek figyelembe vételével** {ld. például 3372/2019. (XII. 16.) AB végzés, Indokolás [18]}. Az alkotmányossági vizsgálat során nem lehet eltekinteni attól sem, hogy a tisztességes bírósági eljárásból fakadó követelmények nem ugyanazokat a garanciákat jelentik az egyes bírósági szakokban, ezért a

tisztességes bírósági eljárásból fakadó követelményeket mindig az adott eljárásfajta és eljárási szak sajátosságaihoz igazodóan kell értékelni. {21/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [57]; 3432/2020. (XII. 9.) AB határozat, Indokolás [24]}

A 7/2013. (III. 1.) AB határozatában az Alkotmánybíróság – korábbi alkotmánybírósági határozatokra hivatkozva – rámutatott továbbá arra is, hogy a tisztességes eljáráshoz fűződő jog körébe tartozik a hatékony bírói jogvédelem követelménye, amely szerint a jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthessen. **Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása ugyanis nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést.** A tisztességes eljárás követelménye tehát magában foglalja a hatékony bírói jogvédelem igényét is. {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]; 14/2018. (IX. 27.) AB határozat, Indokolás [19]}

II. 2. A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése a hatályos szabályozásban

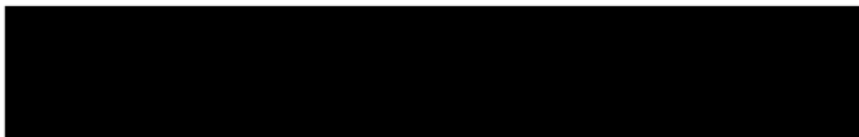
Mint ahogyan azt a Gyptv. általános indokolása is tartalmazza, a törvény „[e]ljárásjogi könnyítést kíván biztosítani azon sértettek számára, akiknek ügyében a büntetőeljárás már jogerősen befejeződött és a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránti igényüket polgári jogi igényként a büntetőeljárásban nem érvényesítették, valamint polgári pert sem indítottak ennek érdekében, és követelésük még nem évült el”.

A Gyptv. olyan eljárásjogi szabályokat tartalmaz, amelyek biztosítják a per gyors lefolytatását, mint például az a szabály, amely szerint a bíróság a gyorsított perben soron kívül jár el, a bíróság általános intézkedési kötelezettségének határideje legfeljebb nyolc munkanap [Gyptv. 6. § (1) bekezdés]. Továbbá a Gyptv. olyan eljárásjogi könnyítéseket tartalmaz a gyors és egyszerű igényérvényesítés biztosítása érdekében, mint pl. az az előírás, hogy a gyorsított per nem különül el perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra [Gyptv. 6. § (3) bekezdés]. Ezen rendelkezések közé tartoznak azok is, amelyek meghatározott esetben a per tárgyaláson kívüli elbírálását teszik lehetővé.

A Gyptv. 11. §-a szerint: „(1) A bíróság a pert tárgyaláson kívül bírálja el, ha az okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyítást nem kell lefolytatni.

(2) Ha a bíróság nem az (1) bekezdés szerint jár el, a tárgyalást elsősorban elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján kell megtartani. A Pp.-ben foglalt feltételek fennállása esetén a bíróság elrendelheti a jegyzőkönyv folyamatos felvétel útján történő készítését.

(3) Ha a bíróság az (1) bekezdésben foglaltak szerint jár el, a perbeli egyezséget a bíróság a felek megnyilatkoztatását követően végzésével tárgyaláson kívül is jóváhagyhatja. Az egyezséget jóváhagyó végzést a felekkel kézbesítés útján kell közölni. Az ilyen módon meghozott jóváhagyó végzés elleni fellebbezésnek az egyezés végrehajtására halasztó hatálya van.

(4) Ha a bíróság az (1) bekezdésben foglaltak szerint jár el, és a per határozathozatalra megérett, erre írásban figyelmezteti a feleket, és lehetőséget biztosít további nyilatkozatok írásban történő megtételére.

(5) Ha a bíróság az (1) bekezdésben foglaltak szerint jár el, az ítéletet is tárgyaláson kívül hozza meg.”

A Gyptv. fent idézett szakasza egyértelművé teszi, hogy a tárgyaláson kívüli eljárásra csak abban az esetben kerülhet sor, ha a perben kizárólag okirati bizonyítás szükséges. Ebben az esetben a bizonyítás módjához igazodnak a tisztességes eljáráshoz való jogot kitöltő jogosítványok.

A Gyptv. ugyanakkor ebben az esetben is teljes körűen biztosítja, hogy a felek tárgyaláson kívül minden, általuk szükségesnek tartott nyilatkozatot megtehesse írásban.

Az ellenkérelem előterjesztését követően, legfeljebb nyolcnapos határidő tűzésével a bíróság írásbeli nyilatkozattételre hívja fel a felperest, amelyben – szükség szerint kérdések meghatározásával – megnyilatkoztatja az alperesi állításokra, tagadásokra, vitákra, illetve az alperes által csatolt okiratokra vonatkozóan [Gyptv. 8. § (2) bekezdés]. A felperes legkésőbb a fenti nyilatkozattételi határidőn belül egyidejűleg csatolhatja további okirati bizonyítékait, jelölheti meg bizonyítási indítványait [Gyptv. 8. § (4) bekezdés]. Ezt követően a bíróság a felperesnek az ellenkérelemre adott nyilatkozatát – szükség szerint kérdések egyidejű meghatározásával, rövid, legfeljebb nyolcnapos határidő tűzésével – észrevételezésre az alperesnek megküldi [Gyptv. 8. § (3) bekezdés]. Az alperes legkésőbb az észrevételezési határidőn belül egyidejűleg csatolhatja további okirati bizonyítékait, jelölheti meg bizonyítási indítványait [Gyptv. 8. § (4) bekezdés]. Ha a bíróság tárgyaláson kívül jár el, és a per határozathozatalra megérett, erre írásban figyelmezteti a feleket, és lehetőséget biztosít további nyilatkozatok írásban történő megtételére [Gyptv. 11. § (4) bekezdés].

A fentiek alapján a felek minden szükséges nyilatkozatot, indítványt megtehetnek tárgyaláson kívüli elbírálás esetében is. Hangsúlyozandó, hogy amennyiben az okirati bizonyításon felül egyéb bizonyítás szükségessége felmerül, úgy a bíróság tárgyalást tart, ezt a további bizonyítást már tárgyaláson folytatja le, és tárgyaláson hozza meg az ítéletét, ezáltal is garantálva a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülését. Tehát, amennyiben felmerül, hogy tárgyaláson foganatosítható bizonyítást kell lefolytatni, úgy a bíróságnak át kell térnie a tárgyaláson való elbírálásra.

II.2. A tisztességes eljáráshoz való jog és a tárgyalás tartása az Alkotmánybíróság döntéseinek tükrében

A tisztességes eljáráshoz való jog az Alkotmánybíróság joggyakorlatában megfogalmazott szempontok alapján tárgyalás tartása nélkül is érvényesülhet. Az Alkotmánybíróság a IV/01298/2019. AB határozatában rögzítette, hogy „[ö]nmagában a tárgyalás tartásának

mellőzése nem jelent alkotmányjogilag releváns procedurális alapjogi sérelmet {3064/2016. (IV. 11.) AB határozat, Indokolás [14]–[15]}.”

Az Alkotmánybíróság a 3064/2016. (IV. 11.) AB határozatában a következőket mondta ki: *„Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése részjogosítványaként megjelenő tárgyaláshoz való joggal korábbi határozataiban is foglalkozott. A 3115/2013. (VI. 4.) AB határozatban megállapította, hogy „az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből nem következik, hogy a bíróságok az adott ügyre vonatkozó valamennyi rendes és rendkívüli jogorvoslati eljárásban a fél jogait és kötelezettségeit kizárólag tárgyaláson bírálhatják el. A tárgyalási elv, a szóbeliség és a közvetlenség a polgári peres eljárás alapelvei közé tartozik. Nem jelenti azonban ezeknek az alaptörvényi szabállyá emelt alapelveknek a sérelmét, ha a törvény egyes – különösen a rendkívüli – jogorvoslati eljárásokban a bíróság számára lehetővé teszi az indítvány tárgyaláson kívüli elbírálását is.” Jelen panasz alapjául szolgáló ügy egy rendkívüli jogorvoslati eljárás, mellyel kapcsolatban az Alkotmánybíróság megerősíti azon álláspontját, hogy önmagában a tárgyalás tartásának mellőzése – más eljárási vagy anyagi jogi alaptörvény-ellenesség hiányában – nem jelent alkotmányjogilag releváns procedurális alapjogi sérelmet. Ilyen alapjogi sérelem fő szabályként az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése egészének figyelembe vétele alapján állapítható meg, nem pedig pusztán e komplex alaptörvényben biztosított jog egyes részjogosítványainak a jog egészéből kiszakított értelmezésével.” {3064/2016. (IV. 11.) AB határozat, Indokolás [14]}*

Az Alkotmánybíróság 3553/2021. (XII. 22.) AB végzése is rögzíti, hogy *„[a]z Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése processzuális alapjogot tartalmaz, amely elsősorban a bírósági eljárással szemben támasztott eljárási garanciák rendszerét jelenti {vö. 3154/2021. (IV. 22.) AB végzés, Indokolás [10]; 5/2020. (I. 29.) AB végzés, Indokolás [47]}.* Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata alapján a döntéseiben esetről esetre határozta meg a tisztességes bírósági eljárás konkrét ismérveit. Így nevesíteni lehet azokat a követelményeket, részjogosítványokat, amelyek ezen alapjog alkotmányos tartalmát jelentik {vö. 3294/2021. (VII. 22.) AB határozat, Indokolás [55]; 3025/2016. (II. 23.) AB határozat, Indokolás [19]; 3257/2020. (VII. 3.) AB határozat, Indokolás [33]}. Ehhez képest az Alkotmánybíróság – korábbi döntéseit megerősítve jelen esetben is – megállapította, hogy *önmagában a tárgyalás tartásának mellőzése (más eljárási vagy anyagi jogi alaptörvény-ellenesség hiányában) nem jelent alkotmányjogilag releváns eljárásjogi sérelmet. Nem következik a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog tartalmából, hogy valamennyi rendes és rendkívüli eljárásban a fél jogait és kötelezettségeit kizárólag tárgyaláson bírálhatják el. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése egészének figyelembe vétele alapján állapítható meg alapjogi sérelem és nem az egyes részjogosítványok vélt vagy valós sérelme alapján {hasonlóan: 3064/2016. (IV. 11.) AB határozat, Indokolás [14]}.*” {3553/2021. (XII. 22.) AB végzés, Indokolás [16]–[17]}

A Gyptv. 11. §-a csak arra az esetre rögzíti a tárgyaláson kívüli elbírálást, ha a bíróság kizárólag okirati bizonyítékok alapján dönt a perben, továbbá ez esetben is lehetővé teszi a fentebb bemutatottak szerint, hogy a felek az eljárási jogaikat gyakorolják, valamennyi nyilatkozatukat, bizonyítási indítványukat megtegyék.

Ezt a szabályozást egyebek mellett a **gyorsított per azon speciális sajátossága teszi lehetővé, hogy ezen per esetében a bíróság már lefolytatott egy megelőző eljárást, mégpedig egy büntető eljárást, amelyben a meghozott ítélet a gyorsított perben elbírálandó kártérítés, illetve sérelemdíj iránti követelés jogalapját adja.** A tisztességes eljáráshoz való jog tehát ezen esetben sem sérül, tekintettel arra, hogy a megelőző eljárásban a bíróság lefolytatja a szükséges széles körű és részletes bizonyítást, majd az azt követő gyorsított perben már a feltárt bizonyítékokat felhasználva jár el a polgári bíróság, az alábbiak szerint.

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 264. § (1) bekezdése szerint, „[h]a jogerősen elbírált bűncselekmény vagyoni jogi következményeiről polgári perben kell határozni, a bíróság a határozatában nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt”.

A BDT2017. 3710. szerint, „[a]z, hogy a polgári bíróság nem állapíthatja meg, az elítélt nem követte el a terhére rótt cselekményt, azt is jelenti, hogy nem állapíthatja meg a büntető törvényi tényállás valamely szükségszerű elemének, illetve arra utaló ténynek a hiányát sem”. A büntetőügyben eljáró bíróság jogerős ítélete a bűncselekmény elkövetése és az annak alapjául szolgáló tények körében köti a polgári perben eljáró bíróságot (BDT2010. 2249.).

Fontos tehát, hogy a **megelőző büntető perben a bíróság már részletes bizonyítást folytatott le, amelyre tekintettel a polgári bíróság előtt folyamatban levő eljárás során már főszabály szerint nem merül fel a tárgyalás tartásának szükségessége. A gyorsított perben várhatóan pontosan azokban az esetekben tud a bíróság kizárólag okirati bizonyítékok alapján eljárni, amikor a büntető eljárás során lefolytatott bizonyítékokat felhasználja,** hiszen a Gyptv. 1. §-a alapján a gyorsított perben háttérjogszabályként alkalmazandó Pp. 270. § (1) bekezdése alapján a bíróság felhasználhatja a más eljárásban beszerzett bizonyítékokat.

II. 3. Az alapvető jogok korlátozhatósága

A fentiekén túl egyebekben indokolt annak kiemelése is, hogy az alapvető jogok korlátozhatók is a szükségességi-arányossági teszt elvégzését követően. A szükségességi-arányossági vizsgálat alapján szintén elmondható, hogy a Gyptv. tárgyaláson kívüli elbírálásról rendelkező előírása megfelel ennek a követelménynek a következőkre tekintettel.

A tárgyaláson kívüli elbírálás lehetősége biztosításának **legitim jogalkotói célja,** hogy egy olyan követelés esetében, amely tekintetében már a **megelőző büntető eljárás – amelyben a bíróság jogerősen megállapította a bűncselekmény elkövetését – lefolytatásra került, az ezt követő polgári eljárás már a lehető legrövidebb időn belül befejeződjön.**

A korlátozás másik **legitim célja az igényt érvényesítő felperes (sértett) kímélete, a másodlagos viktimizációjának elkerülése, illetve csökkentése azáltal, hogy az alperessel (terhelttel) ne kelljen találkoznia.** A másodlagos viktimizáció elkerülése a gyorsított perben kiemelt jogalkotói célként jelent meg.

A fenti célok akkor valósulhatnak meg, ha a tárgyaláson kívüli eljárás teljes mértékben – az ítélet meghozatalára vonatkozóan is – érvényesül.

A korlátozás a fenti célok eléréséhez szükséges, továbbá arányos is, és a lehető legkevésbé korlátozó, tekintettel arra, hogy kizárólag akkor folytatja a bíróság a pert tárgyaláson kívül, ha az okirati bizonyításon kívül egyéb bizonyításra nincs szükség, továbbá a tárgyaláson kívüli elbírálás esetében is megtehetnek a felek minden szükséges nyilatkozatot, bizonyítási indítványt írásban, amit egyébként a tárgyaláson tennének meg.

III. Összegző álláspont

A fentiekben ismertetetteket összegezve, álláspontom szerint az egyedi normakontroll eljárás keretében kifogásolt, vizsgált jogszabály érintett rendelkezése jelenleg is teljes körűen biztosítja a tisztességes eljáráshoz való jogot. Ennek alapja, hogy az érintett ügyet megelőzte egy megelőző eljárás, ahol az érintett magatartás elbírálásra került, valamint a felek a tárgyaláson kívül is minden, általuk szükségesnek tartott nyilatkozatot megtehessenek írásban, ezáltal is garantálva a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülését. Ezen esetben csupán a bizonyítás módjához igazodnak a tisztességes eljáráshoz való jogot kitöltő jogosítványok, azonban azok mindvégig biztosítva vannak. Minderre tekintettel a támadott jogszabály álláspontom szerint megfelel az alkotmányos követelményeknek, így az nem ütközik az Alaptörvény rendelkezéseibe.

Kérem tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2022. november „9.”

Tisztelettel:

dr. Varga Judit